

P O K O L

Az ember kétes érzésekkel megy be a moziba. Amerikai indián-filmet játszanak. Még szerencse — gondolom — hogy valami revü-film is van előtte. Legfeljebb ha már nagyon fog idegesíteni az indiánok nyargalásása, lövöldözése, majd ott-hagyom. — S az előadás második felében elkezdik pergetni az indián-filmet. A néző egyik ámulatból a másikba esik. Hát ez a romantikus indián élet? Ez a végtelen praeriek öslakóinak gyermek-éveinkben megirigyelt élete? Valahogy egész más hangú könyveket olvastunk ifjú éveinkben a vad rézbőrűekről, akik csökönyösen ellenállnak és akadályozzák a felvilágosult fehér emberek kulturális és gazdasági munkáját. Mi — mint a gyermekek általában — ideálisták voltunk s nem is tudtuk elképzelni, hogy a kultura büszke fáklavivője a fehér ember a pénz, a haszon utáni vak rohanásában százszorta kegyetlenebb, erkölcstelenebb tud lenni, mint a legprimitívebb színes. Megborzadunk a film nézése közben,

amikor látjuk, hogy ebben a „felvilágosító kultur munkában” van sikkasztás, rablás, vérfertőzés, gyilkosság, egy faj megkínzása, megölése, van minden; csak kultura nincs. Ezt a filmet az iskolákban kellene bemutatni a diákoknak, hogy tanuljanak, okuljanak e „kultur munkások” mocskos tettein. — Az objektív napi sajtónk nem méltatta, nem írt „kritikát” erről az igazi, szívbemarkoló indián-életet, emberi sorsot felvett filmről. Úgy látszik nem volt potya sajtóbemutató. — Szédelegve jövök ki a moziból a hatalmas reklámtáblák között. Kezdem szégyelni, hogy fehér a bőröm, szégyellem a kulturám. Egy bágyadt női hang üti meg az agyam: „Kár volt ezt a hülyeséget megnézni. — Majd ez lesz egy jó darab!” A reklámtáblán egy hisztérikusan, modernül sovány szőkeség omlik szét a női szívek korlátlan basájának karjai közt. Szájuk tátva van. Bizonyára egy világmegváltó tangót dadognak az éterbe.

Szalai György

Lamarck — Darwin

4

Eme kialakult véleményét beigazolandó az évek hosszú során át tervszerűen kísért a legnagyobb figyelemmel minden eredményt, a melyet úgy ő maga, mint a hivatásos növény- és állattenyésztők egész sokasága a fajták nemesítése, tökéletesítése és átalakítása terén a mesterséges *tenyészkiválogatódás* segítségével elértek.

Ő volt az első, aki e kérdésre — gyakorlati alkalmazás mellett — elméleti vizsgálódásaival világosságot vetett, megállapítva, hogy a *szelekció* — tenyészkiválogatódás — az a döntő tényező, amely többek között a fajok variálódását előidézi.

Tehát tiszta *indukcióval* — ellentétben Lamarck deduktív logikájával — határozott analízisek s a gyakorlati kísérletek egész légióján át jut el Darwin a transzformizmus gondolatához s annak bebizonyításához.

Egy szerencsés véletlen aztán e variálódás egy másik sorsdöntő tényezőjének felismeréséhez vezeti el Darwint. Ugyanis 1838-ban került véletlenül kezeihez *Maltnak* — a híres nemzetgazdász — a: „Die Bedingungen und die Folgen der Volksvermehrung” (A népszaporodás feltételei és következményei) című munkája, amelynek tanulmányozása nyomán — a

ma már szinte szólásformává vált — *létértvöl küzdelem* nagyszerű gondolatának, mint a variálódás és transformálódás második tényezőjének felismeréséhez jut el.

Míg a céltudatos állat- és növénytermesztés a mesterséges szelekció segítségével teremti az állat- és növényvilág célirányos variálódását, addig a szabad természet a *létértvöl küzdelem* öntudatlan igénybevételével, lassan alakítja át a szerves világ fizionómiáját az élet mindenkori adottságához.

Darwin tehát már 1838-ban beigazolt-nak látja egész leszármazási elméletét, publikálására azonban még sem tudja rászanni magát. Mintegy húszesztendő odaadó és fáradhatatlan munkálkodás anyagát kellett felhalmoznia és rendeznie, amikor *Alfred Wallace* a híres zoológus, aki Délamerika őserdeiben s a Maláyi szigettenger vadonjaiban folytatott kutatásainak eredményeképpen egy Darwinhoz küldött levelében a leszármazás gondolatával foglalkozva: „A variálódások lehetőségeiről, amelyek az eredeti típustól ismeretlen módon térnek el” emlékezik meg.

Wallace-nak eme — az övéhez hasonló — gondolatának birtokában s két tudós barátjának *Charles Lyell* geológusnak s *Jozef Hooker* botanikusnak unszolására végre rászánta magát Darwin, hogy 1895-ben kiadja korszakalkotó művét: „A fajok eredete” címen, amely mű a darwini leszármazási elmélet megformulása.

De nemcsak az előbb említett nagyságok közreműködése segítette Darwint nagy munkájának célbajutására, hanem az összes empirikus tudományágak rohamos fejlődése, amelyek indirekte hatottak közre, hogy Darwin anyaggyűjtései oly nagy mértékben sikerültek, amelyekkel Lamarck, amint már mondtuk, nem rendelkezhetett.

Igy például 1810-es években alapítja

meg *Cuvier*, — Lamarck egyik legnagyobb ellenfele, — az összehasonlító anatómiát és paleontológiát (öslénytant), amely tudományágak munkálkodásának eredményeivel az 1809-ben megjelent *Philosophie Zoologique* még természetesen nem rendelkezhetett. 1828-ban hozza nyilvánosságra *Carl Ernst von Beer* az ő klasszikus állatvilág fejlődéstörténetét. 1838-ban került *Schleiden* és *Schwann* sejt elmélete a tudományos világ elé, amelyeknek segítségével már betekintést szerezhettek Darwin az állat- és növényvilág sejtéletének titokzatos világába. 1833-ban hagyta el a nyomdát *Johannes Müller* fysiológiai tankönyve, amely az életmegnyilvánulásokat fizikai és kémiai okokra vezeti vissza. Ezekon kívül még a tudományos felfedezések egész légiói sietnek Darwin segítségére, hogy a szerves világ testi és lelki életének és változásainak bonyolult labirintusába fáklját gyujtsanak.

Mi sem természetesebb, hogy a tudományok ily rohamos fejlődése nem maradt hatás nélkül magára a nagy nyilvánosság gondolatvilágára sem s rányomva a maga bélyegét alkalmassá tette azt, a nap-nap után felbukkanó új gondolatok befogadására, nem is *szólva a szakemberekről és tanszékekről*; igen sok koponyában derengeni kezdenek ez időben az evolúciós gondolatok. Így például:

Dr. W. C. Wells 1818-ban megjelent értekezlete „egy fehérbőrű nőről, akinek helyenként a bőre a négerekével egyezik meg”, amely értekezésben kétségbevonhatatlanul felismeri a természetes kiválogatódás principiumát, amelyet azonban kizárólag csak az emberre vonatkoztat.

W. Herbert 1822-ben állítja, hogy „a kertészeti kísérletek eredményei kétségtelenül igazolják, hogy a növényfajták a variálódásnak egy állandóbb és magasabb osztályai”. Ezt a véleményét az állatvilágra is kiterjeszti, majd így vélekedik, „hogy a családok egyes fajtái eredetileg egy igen formálható állapotban *teremtettek* (a dölt az anyém) és később, egy-

részt keresztezéssel, másrészt az egyes mai fajták elváltozásaiából keletkeztek".

Prof. Grant 1826-ban egy értekezésében azt mondja, hogy az ő véleménye szerint a fajták másfajtákból származnak le s önmagukat folytonos változásokkal tökéletesítik.

Patrick Matthew 1831-ben, *Leopold von Buch* 1836-ban, *Prof. Haldeman* 1843-ban hoznak az előbbiekkal hasonló gondolatokat a nyilvánosságra, míg 1846-ban *I. d'Omalius d'Halloy* a híres geológus már azt mondja, hogy: „Sokkal valószínűbb az, hogy az új fajták leszármaszás vagy változások útján keletkeztek, minthogy egyenként teremtettek volna”.

Isidore Geoffroy Saint-Hilarie 1850-ben meg ezt mondja, hogy „minden fajtának fajjellegei csak addig fikszirozódtak, amíg azok ugyanazon életkörülmények között adatnak át az utódokra, de azonnal megváltoznak ezek, ha az életfeltételek is megváltoztak”.

1851-ben *Frcke*, 1852-ben a híres *M. Nandni* botanikus, 1853-ban *gróf Keyserling*, 1854-ben *M. Lecog* a híres francia botanikus fejlődésgondolatai építik a diadalkaput a Darwini elmélet számára.

1855-ben *Baden-Powellnek* a „Teremtés filozófiája” (*Philosophie der Schöpfung*) azt állítja, hogy az új fajok megjelenése „egy rendszeres és nem véletlen jelenség, míg *John Herschel* ugyanerről a kér-

désről azt mondja, „egy természetes előrehaladás és semmi esetre sem csoda”.

Eme sorozatos és időrendi idézetek fényes bizonyítékai annak, hogy Darwin elméletének nagy sikere az ő sokoldalú és teljes alapossgággal és tudományosság-gal elvégzett munkáján kívül az idő adottságában is leli magyarázatát.

A harmadiknak feltett kérdésre *Lambrecht Kálmántól* napjaink egyik legjelesebb magyar természettudósától kapunk feleletet, aki „Az ősemlék” című könyvében így ír: „A tiszta vagy szűkebb értelemben vett darwinizmus leghűbb képét Darwin alapvető és főművének »A fajok eredetéről« című munkájának első kiadásában látjuk. Ebben az élőlények új fajainak létrehozására legfőbb tényezőként a természetes kiválogatódás szerepel. Művének későbbi kiadásaiban azonban Darwin maga is mindinkább tágitotta és mások elméleteinek, különösen a Lamarck-féle elméletnek átvétele útján mindinkább kiegészítette saját élet-tudományi rendszerét. Ez a közkeletű vagy tágabb, átvitt értelmű darwinizmus már nemcsak a természetes kiválogatódásnak juttat szerepet, hanem elismeri a Lamarck-féle elvnek a nagyjelentőségét is.”

Ezért nevezzük tehát ezen elméletet Lamarck—Darwin-féle leszármaszási elméletnek.

(Folytatom.)

Iványi Károly